

על שלושה ועל ארבעה

שמשונה אליעזר

1. תעשיית הפרסומים

בראיון לעיתונות הצהיר דוברה של אוניברסיטה ישראלית כי לוועדות מינויים יש קריטריונים ברורים להערכת המועמדים למינוי או לקידום: רמה מחקרית וכמות הפרסומים. אם הרמה המחקרית אינה זהה לכמות הפרסומים, כיצד על הוועדה להעריך אותה? האם אמנם מדובר באיכות שאינה זהה לכמות? כמות, כמובן, קל לשפוט: סופרים את העמודים, ואם יש צורך בכך, גם את סימני הדפוס. אבל איך מעריכים איכות של מחקר? והאם באמת שיקולי האיכות מובאים היום בחשבון?

לשאלה האחרונה יש לי תשובה. כמעט בכל ועדה למינויים וקידומים במדעי הרוח, המחסום הראשון שעל המועמד לעבור הוא הכמות. באוניברסיטה אחת, לפחות, קיימת זה שנים המלצת הסנאט ולפיה יש לדרוש מכל מועמד למינוי או לקידום מספר מינימלי של פרסומים, שלא נכללו בשלב הקודם: למשל, לדרגת מרצה – דוקטורט וספר, או שלושה מאמרים; לדרגת מרצה בכיר – ספר חדש ושלושה מאמרים חדשים, או, אם אין ספר, שמונה מאמרים חדשים – וכיוצא באלה. מכאן, שבשלב המכריע – בהחלטה אם לפתוח בהליכים או לא – הגורם הראשון הקובע הוא הכמות. רק לאחר מכן – לאחר שהובטח שהמועמד "עבר את מחסום" הכמות – רשאית הוועדה לדון גם במעמדן של הבמות שבהן יצאו הפרסומים לאור – ועדיין לא באיכותם המדעית: על כך בהמשך.

אגב, ברוב האוניברסיטות לא מתחשבים, בהליכי המינוי, בעבודת הדוקטור שפורסמה כספר בהוצאה מדעית ועברה שיפוט של מומחים, שאינם בהכרח – ולעתים קרובות אינם כלל – זהים לשופטי

הדוקטורט. והרי אחת הדרישות המסורתיות מדוקטורט היא שהעבודה תהווה תרומה מקורית למחקר ותהיה ראויה להתפרסם כספר מדעי. ועוד, בדרך כלל השיפוט של קוראי דוקטורט אינו זהה לשיפוט של קוראי ספר המוגש להוצאה (גם אם חלקם היו משופטי הדוקטורט); וגם הכותב עצמו, לאחר שקיבל תואר דוקטור, מעבד את עבודתו וכותב חלקים ממנה מחדש לפני שישלח את הספר לפרסום. גם בעניין זה, כברבים אחרים, פוגעת הגישה הביורוקרטית במדע. שכן, אם הדוקטורט הוא תרומה למדע, ואם הנוסח שהוגש לדפוס הוא נוסח מתוקן ומשופר, מדוע ידחה הכותב את פרסומו לפחות עד שיקבל קביעות בעבודתו באוניברסיטה (כיוון שפרסום הדוקטורט "לא נחשב" בוועדות המינויים, ורק מי שיש לו כבר קביעות יכול להרשות לעצמו את "המותרות" של פרסום שלא יסייע למינוי)?

נכון: גם בשנים קודמות כבר היה כל מינוי וקידום מותנה במספר מסוים של פרסומים – ושל פרסומים מאז המינוי האחרון. גם אז, מה שכבר "הובא בחשבון" במינוי האחרון נחשב – בז'רגון הביורוקרטי – ל"שורף". ומה אם מדובר בספר או במאמר שפתח תקופה חדשה או שינה את פני המחקר, ועדיין קוראים אותו חוקרים ותלמידים בכל העולם? בעולם המדע הוא חי וקיים, אך בעולם הביורוקרטיה האקדמית כבר עלה באש.

אך לפחות ניתן לומר, שעד לפני שנים אחדות היה זה בסמכותה של הוועדה להחליט מה וכמה הם הפרסומים (שעדיין לא "נשרפו") המצדיקים פתיחת הליכים. היום כבר יש באוניברסיטות השונות המלצות פקולטה או סנאט – או סתם "תורה שבעל פה" העוברת מוועדה לוועדה – ולפיהן יש הכרח בל יעבור במספר מינימלי של פרסומים שבלעדיו אסור לפתוח בהליכים. לעתים נדרשות הוועדות גם להתחשב במספרי עמודים. מאמר של פחות מחמישה עשר עמודים – גם אם חידש חידושים מפליגים ואפילו מהפכניים – אינו נחשב, ואילו אם יש בו יותר משלושים עמודים – גם אם משמעות הדבר היא שלפנינו מאמר השווה בערכו לספר קצר – אין הדבר מעלה או מוריד. מה שהיה פעם נתון לשיקוליה של הוועדה המקצועית, היום כבר הופקע מרשותה, ועליה לדון, לפני שתמליץ על עצם פתיחת ההליכים, בראש ובראשונה בכמות.

ואף אם בכמות עסקינן, האם דינו של מאמר בן מאה עמודים, הכולל ניתוח מפורט של נתונים שחלקם חדש לחלוטין לעולם המחקר (למשל, טכסטים ומסמכים ארכיוניים שלא פורסמו עד כה מכתבי היד, או ממצאים ארכיאולוגיים חדשים), או המפתח באריכות תיזה חדשנית שתשנה את פני המחקר – מאמר שלפני כמאה שנה היה מתפרסם כספרון בזכות עצמו – כדין מאמר בן עשרים עמודים שאינו אלא חלק מוויכוח המתנהל זה שנים בין חוקרים בדבר פירושו של שיר אחד או של סוגיה היסטורית אחת, וכל מה שהוא מחדש אינו אלא עוד טיעון לכאן או לכאן בעניין שכבר דשים בו זה שנים? אוסיף שיש גם לא מעט מאמרים – בעלי מספר העמודים "הרצוי" – שאינם אלא "מיחזור" בשפה אחת של מאמר שכבר פורסם בשפה אחרת. לעתים מצאתי ברשימת פרסומים את אותו מאמר או ספר בעברית, אנגלית וצרפתית – והדבר אינו נאמר. יש כאן אפוא שלושה מאמרים או ספרים בשלוש שפות, והרי לך פוריות ורב-צדדיות של ממש! אבל אולי זה אותו ספר או מאמר? אך כאן כבר נכנסנו לשיקולים של איכות – והרי על הוועדות היום לשפוט רק לפי הכמות.

בפרדוקס היווני הידוע, אכילס קל הרגליים לעולם לא ישיג את הצב בתחרות ריצה, כי הצב תמיד יתקדם עוד צעד קטן קדימה. במציאות שלנו, זה כבר אינו פרדוקס, והצב הפך כבר מזמן למהיר הרגליים (ובקרוב לפרופסור מן המניין). במה דברים אמורים? הדרישות למספר מסוים של פרסומים הולכות ועולות משנה לשנה. כתוצאה מכך, גם מי שהובטח לו מינוי או קידום לאחר פרסומם, נאמר, של שישה מאמרים, מוצא את עצמו לפני שוקת שבורה כשכבר פרסם מאמרים אלה. כי בינתיים – אומר לו ראש המחלקה, הדיקאן או הרקטור – שוב העלו את הדרישה לקידום הזה משישה לשמונה מאמרים. במשפט מקובל כי חוק או תקנה אינם חלים רטרואקטיבית. בבירוקרטיה האקדמית הכול פרוץ ואין תוקף לשום הבטחה.

לאחר הדיון בכמות, רשאית הוועדה לדון גם במעמד הבמות שבהן פורסמו הספרים והמאמרים: שוב, לא בדיוק איכות ורמה, אלא מוניטין ומראית העין. גם בעניין זה אין הסכמה אפילו בוועדות של אותו מוסד בדבר ערכם של אותם פרסומים מבחינת מראית העין של "הוצאה יוקרתית", או "כתב עת מבוקר". יש הוצאות – כגון

אוקספורד או פרינסטון – הנחשבות בדרך כלל ליוקרתיות מעל לכל ספק. אך גם בהן יוצאים כבר היום ספרים שרמתם המדעית מוטלת בספק. יש כתבי עת הנחשבים ל"מבוקרים" משום שהם שולחים כל מאמר לקורא או לקוראים מקצועיים. אבל גם כאן אין הסכמה בין וועדות שונות, ולעתים גם בתוך אותה וועדה עצמה בדיונים שונים, בדבר רשימה מוסכמת של כתבי עת כאלה. יתר על כן, גם העובדה שכתב עת שולח מאמרים לקוראים מקצועיים כבר מזמן אינה ערובה לרמתם, שכן העורך יכול לשלוח מאמר, בכוונה, לקורא שהוא יודע מראש מה יהיה שיפוטו: הכול לפי יושרם המדעי של העורך או העורכים. ועוד, אותה וועדה אוניברסיטאית עצמה יכולה להחליט במקרה אחד, שספר שפורסם בהוצאה מדעית מחמירה בגרמניה אינו מספיק, ואילו במקרה אחר, ספר בעברית שפורסם בהוצאה מסחרית די בו לקידום ברמה הגבוהה ביותר – הכול לפי מעמדו וקשריו של המועמד והלחץ המופעל על הוועדה מלמעלה. אינני ממציא דבר. הדברים ידועים לכל מי שהם בני בית במציאות האקדמית הישראלית. אפשר היה לומר שאותה התחשבות ב"הוצאות יוקרתיות" וב"כתבי עת מבוקרים" היא היא אותה "איכות מחקרית" שדובר אותה אוניברסיטה התייחס אליה. גם את אותה ה"איכות" אפשר "לנפנף", כאמור, כאשר מדובר באיש אשר המלך חפץ ביקרו. את הדרישות החמורות בדבר מקום ההוצאה ומעמדו מציגים בדרך כלל למי שאין לו הקשרים הנכונים. וממילא גם בעניין זה של מעמד הוצאות וכתבי עת יש לנו, כאמור, רק מראית העין. מה שנחשב בוועדה אחת ככתב עת יוקרתי ומבוקר, ייחשב בוועדה אחרת ככתב עת שאינו מספיק לקידום. אני מסיקה מזה כי הוועדה הקובעת אם לפתוח בהליכים או לא רשאית להחליט אך ורק לפי הקריטריונים של הכמות ומראית העין (או של החסות והקשרים), ואילו רמתם האמיתית ואיכותם המדעית של הפרסומים נידונה, במקרה הטוב ביותר, רק לגבי אותם מועמדים שעברו משוכה ראשונה זאת, שהוחלט כבר לפתוח בהליכים לגביהם, ופרסומיהם כבר נשלחו לקוראים. דרך טיפול זאת נותנת עדיפות ברורה, בשלב המכריע, לשרלטן ולכתבן חסר המעצורים, היודעים גם את "כללי המשחק" של מראית העין. החוקר הזהיר, המקדיש לעתים שנים אחדות לספר או מאמר, שיהפוך עם

פרסומו לאחת מאבני היסוד של המחקר באותו מקצוע, ייאלץ לעתים יותר ויותר תכופות להשלים את מחקרו בזמנו החופשי מפקידות בבנק או מהוראה בבית ספר תיכון. השרלטן מהיר העט "כבר היה שם לפניו". הצב השיג את אכילס.

התאוצה ההולכת וגוברת בדרישה לכמות הפרסומים לא נעלמה מעיניהם של מו"לים ממולחים, ומספר הוצאות הספרים וכתבי העת המוכנים לפרסם ספרים ומאמרים מדעיים, או מדעיים למחצה, הולך וגדל בצעדי ענק. כבר לפני למעלה מעשרים שנה אמר לי חוקר גדול בשיחה פרטית, שכמעט כל מאמר שאינו מטומטם לחלוטין או מטורף בראייה ראשונה, סופו שימצא לו אכסניה בכתב עת זה או אחר. היום הפכה הצהרה זאת למציאות המרה. כמעט כל שנה צצות הוצאות וסדרות חדשות המזמינות פרסומים מדעיים, ועולים כפורחים כתבי עת חדשים המפרסמים כמעט כל מאמר הנראה כמדעי ומלומד.

"נראה" הוא כאן מלת מפתח. כדי לעבור את משוכת העורך או המערכת – שלעתים אין בה מומחה לשטח שבו נכתב הספר או המאמר – העיקר הוא מראית העין המדעית. חוץ ממקרים מיוחדים, ההופכים ליותר ויותר נדירים, מה שמשיע בראייה ראשונה על העורכים, שבידם ההחלטה אם לשלוח את הפרסום לקוראים מקצועיים או לדחות אותו על הסף, היא "ההיראות" המדעית של הפרסום: לשון מדעית, ולעתים קרובות הז'רגון המדעי האופנתי; הערות שוליים ארוכות, לצורך ושלא לצורך; ביבליוגרפיה מנופחת ו"עדכנית", גם אם המחבר לא השתמש כלל, בגוף העבודה, ברוב הפריטים הכלולים בה – ולעתים קרובות, הזכרה ברורה בהערות ובביבליוגרפיה של חוקרים הנחשבים למובילים, גם כדי להרשים את העורכים, וגם משום שחוקרים אלה עלולים לשמש כקוראים מקצועיים.

כבר ראיתי מאמרים שבהם נכללו בהערות ובביבליוגרפיה ספרים ומאמרים שלא יתכן שהכותב קרא אותם, ואפשר להראות בסבירות גבוהה שהעתיק אותם ממקור אחר. שכן לעתים מופיע שם הספר או המחבר בשגיאה שכבר נפלה באחד הפרסומים שהשתמש בהם (והעתיק מהם את פרטי הספר או המאמר בלי לבדוק). לעיתים, טעה

הכותב בעצם נושא של ספר או מאמר שהתייחס אליו, סתם משום שלא הבין את משמעות הכותרת שמצא בביבליוגרפיה במקום אחר, ולא טרח לבדוק במה עוסק המאמר או הספר עצמו. לעתים גם מצטט הכותב מאמר בלשון שידוע לכל מי שמכיר אותו שאינו שולט בה. יש היום כמעט אין סוף ביבליוגרפיות, כתבי עת ביבליוגרפיים, ואתרי אינטרנט, שמהם יכול כל מי שרוצה להעתיק – ושוב, לעתים עם השגיאות שכבר חלו בהם – מספר גדול ככל האפשר של שמות פרסומים בשטחים שונים, ולהציג את התוצאות כפרי חיפושיו החרוצים. תופעות מעין אלה כבר הוקעו בכמה ממאמרי הביקורת ב*קתרסיס* ובכתבי עת אחרים הידועים לקורא העברי.

הוסיפו לזה גם את השימוש בהכללות חובקות זרועות עולם, המשאירות בלב הקורא שאינו איש המקצוע את הרושם שהכותב הוא מומחה דגול לשטחים רבים ככל האפשר, והכללותיו מעידות על שלטון ללא מצרים בעולם ומלואו, או לפחות בנתחים גדולים של עולם ומלואו.

העולה מכל מה שאמרתי עד כה – ואני חוזרת על כך ליתר ברור – הוא כי בשלב הגורלי שבו נקבע אם יש בכלל מקום לפתוח בהליכי מינוי או קידום באוניברסיטה, אין לאיכות המחקרית האמיתית דריסת רגל. מי שהשלטונות חפצים ביקרו, גם ספר גרוע בהוצאה מסחרית, שאיש לא יחשוד בה בהקפדה על רמה מדעית, ייחשב כפרסום נאות שדי בו לקידום בכל הדרגות. לגבי האחרים, שלא התמזל מזלם, מה שקובע בשלב מוקדם זה של עצם האפשרות לפתוח בטיפול במינויים או בהעלאתם בדרגה (ולעיתים האפשרות השנייה היא פיטורין) הוא מראית העין והכמות, ורק הן. אמור מעתה, ניתן כאן יתרון ברור ומובנה לשרלטן, לגרפומן, לחוקר הדילטנטי וחסר המעצורים, ולקרייריסט חסר המצפון, על פני החוקר הרציני, האחראי, המדקדק עם עצמו, הבודק כל פרט, המכשיר את עצמו לכל מה שמחקרו דורש – וסופו בשיטה הנוכחית שיפשוט נבלות בשוק.

ובכל זאת, מה על האיכות? כבר ראינו שבשלב המכריע, מה שאולי נקרא איכות אינו אלא מראית העין המבוססת על המוניטין החיצוניים שיש להוצאה או לכתב עת. בשלב השני – שבו כבר הוחלט לפתוח בהליכים לגבי אותם מועמדים שעברו את המשוכה הראשונה – פונה

הוועדה לקוראים מקצועיים באוניברסיטה ומחוצה לה. כאן המטרה המוצהרת היא שאותם אנשי מקצוע יחוו את דעתם על איכותם של הפרסומים, רמתם המדעית, ותרומתם למחקר. גם כאן, ניתן לשלוח את הפרסומים לחוקרים שאינם בדיוק ברי סמכא, אם כי מבחינה רשמית הם אנשי המקצוע, והוועדה יכולה לנבא מראש מה יגידו. אך נניח שאמנם שלחה הוועדה את הפרסומים שכבר עברו את המכשול הראשון והמכריע לקוראים שהם באמת בעלי מקצוע וברי סמכא ואין לנבא מה יכתבו. הרי גם כאן עדיין מדובר רק בפרסומיהם של אלה שהוועדה שוכנעה – ואני חוזרת, לפי קריטריונים שהציבה לפנייה האוניברסיטה עצמה – בכמותם הנאותה ובמעמדן למראית העין של הבמות שבהם פורסמו. כמה חוקרים רציניים, זהירים, יסודיים ובעלי מצפון מדעי כבר "יצאו מן המירוץ", ועל הקוראים המקצועיים מוטל עתה רק לבחור בין השרלטנים והקרייריסטים השונים. בדרך כלל – בין היתר בגלל רפיסותם של הרבה אנשי אקדמיה ונטייתם לא "ללכת נגד הרוח" – לא יאמר אף קורא מקצועי כי אף אחד מן המועמדים אינו ראוי למינוי וכי יש לפתוח בהליכים חדשים. בדרך כלל – ואני מדברת מניסיון מסוים – גם לא תפנינה הוועדות לקוראים מחמירים שיש "סיכון" שיציעו לפסול את כל המועמדים ולפתוח בהליכים חדשים.

הקורא שאינו בן בית במסתורי האוניברסיטות וועדותיהן ישאל, בודאי, האם זה המצב לאמיתו, "כל התמונה"? האם לא מתמנים, ועולים בדרגה, גם חוקרים טובים, מצויינים ומעולים? כן, גם אנשים טובים מתמנים, מקבלים קביעות, ועולים בדרגה – אם כי מספרם הולך ופוחת לעומת מספר השרלטנים זריזי העט וחסרי המצפון, הנכונים תמיד לעשות רצון קונם בשמחה ולקצור ברינה את פירות שרלטנותם. ברוב המקרים, כאשר מתמנה היום חוקר טוב למשרה באוניברסיטה, מקבל קביעות ועולה בסולם הדרגות, אין זאת משום שהשיקול הראשון והעיקרי של הוועדות הוא איכותו המדעית כחוקר. ברוב המקרים, אותו חוקר, שהוא איש מדע של ממש, גם עמד בלחץ הגובר והולך לכמות פרסומים, ולעתים קרובות מדי היה עליו "להתפשר עם המציאות" ולסיים מאמרים במהירות שלא היה נוקט לולא אותו לחץ. לא פעם ולא עשר פעמים אמרו לי חוקרים צעירים

משהו מעין: "אילו לא היה עלי הלחץ הנורא לפרסם עוד ועוד, הייתי יושב ובודק את כל פרטי המאמר ביתר דיוק והגינות מדעית, מתקן, מוסיף ומשפר. אך מה לעשות? עלי לייצר מהר ככל האפשר מספר גדול יותר ויותר של מאמרים, גם כדי לעמוד במכסה הנדרשת, וגם כדי להתחרות באחרים, המפרסמים מאמרים בקצב של מכונה. אינני אוהב מצב זה, ואיני מרגיש שלם עם עצמי – אך אם לא אשרוד באוניברסיטה, כמעט ולא יהיו לי תנאים של ממש למחקר". משמעות דברים אלה ברורה: הדרישה למכסות של פרסומים, וההעדפה השכיחה הניתנת במינויים וקידומים למי שפרסם את מספר המאמרים הגדול ביותר, תהיה איכותם אשר תהיה – כל אלה כופים גם על חוקרים זהירים ובעלי מצפון מדעי "לשכוח" את הזהירות, "לשים בסוגריים" את המצפון, ולהצטרף לאותו "קו ייצור" שטחי וחסר משמעות מדעית שהאחרים, הקרייריסטים חסרי הזהירות והמצפון, בני בית בו. אותה הדגשה אווילית של מספר הפרסומים כקנה המידה הבסיסי, גם למינוי וקידום (ולעתים, לעצם המשך עבודתו של החוקר הצעיר באוניברסיטה – או לפיטוריו משום שלא פרסם דיו), וגם לברירה, בשלב הראשון של דיוני וועדה, בין מועמדים שונים, גוררת את הדרישה (לעתים מובלעת ולעתים אף מפורשת) מחוקרים צעירים ורציניים – ובעיקר מאלה שעדיין לא זכו לקידום – להזניח את קני המידה המדעיים שהם אמונים עליהם ולפרסם במהירות הבזק מאמרים שטחיים, שלעתים קרובות אין הם אלא בגדר הערות שוליים, לכל היותר, למחקר מדעי של ממש. "כולם מחפפים – אז גם אתה תחפף". כך נהנה השרלטן מן השיטה ש"נתפרה עליו", והחוקר הרציני ובעל המצפון המדעי מתייסר וממשיך לייצר במהירות המים של שוליית הקוסם, למרות חינוכו ועקרונותיו המדעיים.

השיטה מגדלת ומרוממת אפוא את החוקרים הגרועים, המלומדים למראית העין, שבבוא הזמן יקימו תלמידים גרועים מהם, שגם הם יפרסמו עוד ועוד מאמרים שטחיים וחסרי משמעות – או טועים ומטעים – לתפארת מדינת ישראל. החוקרים שהם אנשי מדע של ממש ובעלי מצפון ואחריות נאלצים – מאולצים – לעשות שקר בנפשם יום יום, שעה שעה, כדי לשרוד בתנאי המחקר שהאוניברסיטה מעניקה לחברי הסגל שלה. יש כבר חוקרים

רציניים – ואני מכירה אחדים מהם – שפרשו מן האוניברסיטה מבחירתם ומצאו להם עבודה אחרת, כדי שיוכלו לעסוק במחקרם בזהירות, בדקדקנות ובקצב הראוי לו, ללא לחץ ואונס. כך הפסידה האוניברסיטה, בגלל הדרישה האווילית לכמות הולכת וגדלה של פרסומים, כמה מטובי חוקריה; וכמה שרלטנים, המשחיתים את עצמם, את סביבתם, את תלמידיהם וכל חלקה טובה, מצאו בה את מקומם. על טיב כמה מספריהם ומאמריהם של "חוקרים" כאלה יכול הקורא לעמוד במאמרים אחדים בקתדרסיס ובכמה ממאמרי הביקורת הכלולים ברשימה הביבליוגרפית בגיליון הראשון.

כדרכי, אוסיף עוד כמה פרטים מעניינים ומביכים. בפקולטות למדעי הרוח והחברה דורשות וועדות המינויים, לפחות בשלבים אחדים של הקידום, גם ספר או שניים. והנה התברר לי שות"ת, המתגמלת את האוניברסיטות גם לפי מספר הפרסומים של חברי הסגל, אינה מתחשבת כלל בספרים, אלא רק במאמרים. ברור שהליך זה – כהרבה הליכים בתקצוב האוניברסיטות – נובע ממצב הדברים במדעי הטבע והטכנולוגיה של היום, שבהם גם מאמר המבוסס על הרצאה בכנס כבר התיישן בחלקו עד שפורסם. במקצועות אלה ספרים הם בעיקר ספרי לימוד ושימוש, וגם אותם יש לעדכן לעתים תכופות ככל האפשר. במדעי הרוח יש ספרים ומאמרים שפורסמו לפני חמישים ומאה שנה, וגם אם יש בהם פרטים שניתן לעדכנם (ואכן עושים זאת במהדורות חדשות) לא נס ליחם. במחקרי מצאתי לעתים קרובות, שספר רציני שפורסם לפני כמאה שנה ויותר יש בו עדיין היום יותר ממה שמצאתי בהרבה ספרים חדשים.

עוד השפעה של מדעי הטבע, שיתכן שתישמע כבדיחה, אך היא מבוססת על מעשה שהיה, היא מספר המחברים. סיפר לי מי שהיה דיקאן פקולטה למדעי הרוח, כי בשיחה עם נשיא האוניברסיטה (איש מדעי הטבע) אמר לו הנשיא: "אתם במדעי הרוח מפרסמים מאמרים בשמו של כותב אחד או שניים, ודבר זה מונע מאתנו עוד תמיכה של ות"ת. במדעי הטבע, רוב המאמרים נושאים את שמותיהם של ארבעה, חמישה, ואפילו תשעה מחברים. ות"ת מחשיב מאמר כזה כאילו היה מאמר נפרד של כל אחד ממחבריו: כאילו היו אלה ארבעה, חמישה או תשעה מאמרים". כל המוסיף גורע.

התהליך שניסיתי לתאר כאן בקווים כלליים נמשך בעולם האקדמי הישראלי זה כעשרים שנה, והוא רק הולך ונעשה יותר מכני, יותר גרוע, ויותר אנטי-מדעי בשנים האחרונות. במה האשמה? במה שאני מכנה "שלטון הזחיחות והפחד". אם דברים מעין אלה כמעט ואינם נאמרים בציבור – לכל היותר נאמרים כמה מהם, בעיקר כדי לצאת ידי חובה, בישיבות וועדות וסנאטים – הרי זה בגלל זחיחותם של הרבה מחברי הסגל הבכירים היושבים בוועדות מכריעות ויודעים בדיוק מה נעשה בהן, אך הרי כבר יש להם תנאי חיים ומחקר נוחים; וכן בגלל פחדם של המורים הזוטרים והמורים בדרגות הביניים להשמיע קול מחאה או ביקורת, פן יבולע להם בקידומם. יתר על כן, ביקורת גלויה ואמיתית של מגמות אנטי-מדעיות כאלה עלולה גם לפגוע בעקיפין במוסדות שבהם מכהנים המבקרים.

אני חוזרת ושואלת: לאור המציאות שתיארתי במאמר זה – וזה, כרגיל, רק "קצה הקרחון" – היכן אותה "מצויינות מדעית" שאנו ממשיכים להתהדר בה?